

БЕЛЕЖНИЦА

Часопис за библиотекарство, књижевност и културу
Година 13, 2011, број 23

ISSN 1451-2378 = Бележница
Илази два пута годишње
ИЗДАВАЧ
Народна библиотека Бор
19210 Бор
Моше Пијаде 19

За издавача

Весна Тешовић

Главни и одговорни уредник

Ана Јанковић

Телефон: 030/458-120

E-mail: nbbor@open.telekom.rs

Редакција

Слађана Ђурђејковић Мирић

Јелена Радовановић Kückler

Милен Миливојевић

Бранислав Димитријевић

Драгица Радетић

Виолета Стојменовић

Горан Миленковић

Драган Стојменовић

Лектура и коректура

Виолета Стојменовић

Припрема и прелом

Александар Живуловић

Дизајн корица

Новица Станковић

Штампа

Терција, Бор

Тираж

300 примерака

Табле

Бележница је илустрована сликама Снежане Чукић из Бора

На корицама

„Ремова кућа на Козини“, 70 x 50 cm; Снежана Чукић

БЕЛЕЖНИЦА

Часопис за библиотекарство, књижевност и културу
Година 13, 2011, број 23

РЕЧ ЗАБЕЛЕЖЕНА

Горан Миленковић

БИБЛИОТЕКА КАО ИЗБОР И КАО СВЕТ 5

ЖИВОТ БИБЛИОТЕКЕ

Горан Миленковић

О БИБЛИОТЕКАРСТВУ, ИДЕОЛОГИЈИ И ПОЛИТИЦИ 9

ПТИЦА, КЊИГА, ДРХТАЈ 12

Милица Матијевић

ОДНОСИ С ЈАВНОШЋУ И БИБЛИОТЕКЕ 18

Милорад Грбовић

РАДИОНИЦА „ТРАНСПАРЕНТНОСТ, ДОБРО УПРАВЉАЊЕ
И БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ“ 26

Милица Цветковић

ПРОЈЕКАТ „ТРАНСПАРЕНТНОСТ, ДОБРО УПРАВЉАЊЕ
И БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ“ БДС-а И ИФЛА-е 28

Мирољуб Стојановић

ПРВА КОНФЕРЕНЦИЈА „LIVE FORUM SISTEM
ADMINISTRATORA COBISS.NET“ (LFSA) 33

Срђан Славнић

АРГУМЕНТИ ЗА НЕОПХОДНОСТ РЕВИЗИЈЕ
НАЦИОНАЛНИХ КАТАЛОШКИХ ПРАВИЛА 36

Ана Гвозденовић

ЈУБИЛАРНИ ДВАДЕСЕТИ ЖИЧКИ ДУХОВНИ САБОР „ПРЕОБРАЖЕЊЕ“ 43

Жақлина Николић

БИБЛИОБУСОМ ДО СВАКОГ ЧИТАОЦА 47

Беба Станковић

Татјана Живковић

Оливер Стокић

ФОНД ПУБЛИКАЦИЈА ОД ПОСЕБНОГ ЗНАЧАЈА
У НЕ „ИЛИЈА М. ПЕТРОВИЋ“ 49

Каја Панчић Миленковић

ЧОВЕК ЈЕ СВЕ ОНО ШТО ЈЕ ПРОЧИТАО 52

Горан Миленковић

БИБЛИОТЕКАР – НАУКА, ОЗБИЉНОСТ, ОТМЕНОСТ 55

Драгица Радетић

18. БРОЈ ЧИТАЛИШТА 58

Драган Мрдаковић

MONS AUREUS 63

ШТА СЕ ДЕШАВА

Весна Тешовић

РОМАН О „СУДНИЧАРСКИМ СТРАСТИМА И НАПАСТИМА“ 65

Драги Тасић

„ЖУНКЕЉИ И ГИГИЊЕРИ“ (ОДЛОМАК) 69

Драган Стојменовић ПРОШЛОСТ ОД СТАКЛА	71
КЊИГЕ, КЊИЖЕВНОСТ	
Бранислав Димитријевић ИЗ НЕОБЈАВЉЕНОГ ЦИКЛУСА „БРОД“	73
Италио Калвино ЗАШТО ЧИТАТИ КЛАСИКЕ (ПРЕВЕЛА ВИОЛЕТА СТОЈМЕНОВИЋ)	77
НА НАШОЈ СТАЗИ	
Драгица Радетић ЖИВОТ ЈЕ ЈЕДИНО ШТО ИМАМ, А НИ ОН НЕ ПРИПАДА МЕНИ.	85
Стеван Молнар ЛЕКАРИ У БОРСКИМ ЛОГОРИМА	97
ПРИКАЗИ, ЧИТАЊА, РАСВЕТЉЕЊА	
Димитрије Ђорђевић НЕОРЕАЛИЗАМ У ИТАЛИЈАНСКОМ ФИЛМУ И КЊИЖЕВНОСТИ	101
Соња Ђоровић КАД ОГЛЕДАЛО ИСКРИВИ СТВАРНОСТ.	106
Маријана Николајевић ПРОВОКАЦИЈА У УЛОЗИ КАТАРЗЕ	108
Штефан Маус МАДМОАЗЕЛА ОД 100.000 ВОЛТИ (ПРЕВЕЛА ЈЕЛЕНА РАДОВАНОВИЋ)	112
ИЗБОР БЕЛЕЖНИЦЕ	
Драган Стојменовић ДЕЈАН ВУКИЋЕВИЋ: ЗАВИЧАЈНИ ФОНДОВИ.	117
Ана Јанковић РЕКВИЈЕМ ЗА ЈЕДНУ МЛАДОСТ	120
„МОЈЕ ЈЕ ДЕТЕ СРПСКА ИНДУСТРИЈА“ (ЂОРЂЕ ВАЈФЕРТ)	123
СТВАРИ КОЈЕ СУ ПРОШЛЕ	
Радиша Драгићевић ГРЕТА МИНХ, МАЈКА БЕЗ ПОРОДА.	125
ЛЕТОПИС	129
БЕЛЕШКА	
Слађана Ђурђекановић Мирнћ СЛИКАРСТВО СНЕЖАНЕ ЧУКИЋ	133
Мирослав Пеликан НЕКОЛИКО РИЈЕЧИ О СЛИКАРСТВУ СНЕЖАНЕ ЧУКИЋ	135
Упутство ауторима	137

Стеван Молнар, Бор

Лекари у борским логорима

ОД 1943. ДО 1944.

Током Другог светског рата, у Бору је радило око 6.000 принудних радника из Мађарске, углавном Јевреја. Радовима су руководили припадници немачке радне Организације Тот (Die Organisation Todt), док су чуварску службу обављали припадници мађарских оружаних снага. Тих година у Бору и околини је на принудном раду било око 50.000 осуђеника, Срба, Грка, Пољака, Италијана, Белгијанаца и политичких затвореника. Били су размештени у 35 радних логора.

Међу Јеврејима који су доспели у борске логоре, било је и оних који су по струци били дипломирани лекари, фармацеути, зубари, зубни техничари или ветеринари. Један број оних у млађим годинама били су студенти медицине, који су студије прекинули зато што су одведени на принудни рад. Једну групу су чинили људи без медицинског образовања, али вични пословима лекарских помоћника.

Многи од несвршених студената који су преживели страхоте принудног рада, касније су наставили студије и дипломирали у Мађарској, Сједињеним Америчким Државама, Канади, Аустралији и Израелу.

У централном логору „Берлин“, по систему војне хијерархије, распоређивани су већ свршени лекари (у неким случајевима специјалисти хирурзи) – на пример др Пал Рубањи (Rúbányi Pál) и др Ласло Золтан (Zoltán László).

Немачка команда је имала своју лекарску и медицинску службу, али искључиво за потребе својих официра, војника и припадника ОТ. За те потребе су имали посебне, квалитетно опремљене баракe.

И при мађарској команди је постојала лекарска служба. До лета 1944. године, њу је водио др Молнар (Molnár). Ђерђ Иштван у својој књизи *Лојор Берлин*, наводи да је др Молнар сматран за доброг човека и лекара, због чега је и смењен. Уместо њега је на то место постављен поднаредник др Иштван Беде (Bedö István). Он је имао „мрљу“ у свом пореклу – није био чист аријевац, па је то надокнађивао свирепим односом према себи потчињенима. За лекара у пракси одредио је принудног радника др Ласла Кона (Kon Ladislav), рођеног Суботичанина. Др Кон је у болници водио све послове, а течно је говорио српски, немачки и мађарски.

У мају 1944. године, у болницу у логору „Берлин“ стигао је др Пал Рубањи, четрдесетогодишњи хирург. Нешто касније њему се придружио и др Золтан. У логорској болници радио је и Ласло Левендел (Levendel László), двадесеттворогодишњи студент медицине са одређеним искуствима у тим пословима. Поред ове тројице, спомињу се још два несвршена лекара: Золтан Штраус (Straus Zoltán) и Ласло Клеин (Klein László).

У току експлоатације борског рудника од стране француских компанија у Бору је сазидана болница. Познато је да је 1927. године у њој почео да ради први хирург, др Георгије Прванов, који је у овој болници провео готово 20 година, а од 1930. године био је директор ове здравствене установе. Касније, као принудни радник, у болницу је дошао и др Винко Арнери, као и проф. Богосав Драгојевић. Прилике у болници током рата описао је у својим студијама др Томислав Пајић, наводећи да је у Бор депортовани др Винко Арнери, после рата радио на Војномедицинској академији у Београду као пластични хирург.

У градској болници у Бору радио је и један лекар, принудни радник из Мађарске. То је био др Артур Фејер (Fejér Artur). Он је у Бор стигао још 1943. године, са првом групом депортованих принудних радника.

Међу принудним радницима, осим лекара, било је и студената медицине који су радили у логору „Берлин“, а било је и оних који су били распоређени по логорима дуж трасе градилишта железничке пруге од Бора до Костолца.

У логорима у којима су били распоређени осуђеници из Мађарске било је неколико оних који су у датим околностима обављали здравствене услуге. Познато је да су током депортовања у Бор, у истом теретном вагону били и познати песник Миклош Радноти и др Јожеф Бардош (Bárdos Jozsef), који је 1941. године на Медицинском факултету у Будимпешти стекао лекарску диплому. Током пута, они су се и упознали.

Постоје подаци и сведочења да је песнику у неколико случајева помогао сомборски лекар др Ласло Спитцер (Spitcer László). Исто тако, поред осталих принудних радника, Раднотију су здравствену помоћ пружали и студент медицине Иштван Рајна (Rajna István) и др Золтан Вечеи (Vécssei Zoltán).

Забележен је и случај да је у суседном логору Röhn, у близини логора „Хајденау“, Раднотију у два маха лекарску помоћ пружао др Бела Марија (Márija Béla), касније познати неуропсихијатар. У првом случају се радило о стомачним грчевима које је песник добио конзумирањем шумских плодова, а други пут због зубобоље. Чиме су лекари, у тим околностима, помагали болесницима, остаје загонетка, с обзиром на хроничан недостатак медикамената и прибора за такве интервенције. Занимљив је и случај студента медицине Ђорђа Фишера, родом из Ти-

На нашој стази _____

тела у Бачкој. Он је сврстан у прву групу повратника из Бора, у којој је био и Миклош Радноти. Ноћ између 1. и 2. октобра 1944. године су провели у дрвари Антона Бека у Тителу. Са Фишером је био и син Антона Бека, Иван. Међутим, те ноћи нису покушали бекство. Тек када је колона пролазила поред Покрајинске болнице у Новом Саду, двадесеторица њих је прескочила ограду, а особље болнице их је сакрило у подруме и на тај начин им спасило живот. Међу њима је био и Ђорђе Фишер. О тим догађајима су у емисији „Átjáró“ Првог програма Мађарске телевизије, сведочили др Душан Јовановић, педијатар у пензији из Новог Сада и писац ових редова. Ђорђе Фишер је касније завршио медицину и постао специјалиста за ухо, грло и нос. Умро је 1989. године у Новом Саду.

Од Бора до Лазнице, било је укупно тринаест логора у којима су били осуђени на принудни рад, доведени из Мађарске. Места не којима су некада постојали ти својеврсни казамати, нису обележена, изузев два: на месту где је некада био злогласни логор „Берлин“, 9. маја 1982. године је постављен импозантан споменик, рад архитеката Лидије Поповић и Мирослава Ковачевића; а тамо где је некада био логор „Хајденау“, 5. маја 2009. године је постављена стена са натписом на српском и мађарском језику. На плочи пише:

„... пример да буде снажно стабло...“

На овом месту је, са хиљадама других, током лета 1944. године, био заробљен и мађарски песник Миклош Радноти (1909–1944).

Поводом стогодишњице рођења песника, споменик је поставила Експериментална гимназија „Миклош Радноти“ из Сегедина.

НАПОМЕНА:

*Подаци коришћени у овом чланку потичу из објављених радова др Тамаша Чаподија, сарадника Самосталног института при Универзитету „Семелвајс“ („Szemelweis“) у Будимпешти.